Prof. dr hab. Magdalena Musiał-Karg
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr. Jakuba Klepańskiego pt. „Aktywność przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej”, Olsztyn, ss. 371,
napisanej pod kierunkiem prof. UWM dr. hab. Macieja Hartlińskiego

Uwagi ogólne

Rozprawa pt. „Aktywność przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej” stanowi interesującą i wartościową analizę wykorzystania przez liderów polskich partii politycznych trybuny sejmowej do realizacji swoich celów politycznych.

Parlament stanowi kluczową przestrzeń do wyrażania stanowisk i składania deklaracji, politycznych, co pozwala odbiorcom na głębsze zrozumienie perspektyw i intencji liderów partyjnych, jednocześnie umożliwiając im budowanie swojego kapitału politycznego. Poprzez dostęp do argumentów i narracji przedstawianych w debacie, jej adresaci mają szansę identyfikować się z prezentowanymi ideami, krytykować je lub zachować neutralność. Taki proces interakcji między przekazem liderów a jego odbiorem sprzyja kształtowaniu tożsamości politycznych oraz wpływa na pozycję przywódców na arenie publicznej, ponieważ uzyskują oni większą wiarygodność lub narażają się na krytykę, w zależności od reakcji społeczeństwa. W ten sposób, aktywność parlamentarna przywódców politycznych staje się narzędziem, które pozwala nie tylko na realizację ich celów politycznych, ale również na budowanie relacji z obywatelami i wzmacnianie poparcia.

Taka właśnie aktywność polityków na forum Sejmu RP odgrywa istotną rolę w kształtowaniu polskiego systemu politycznego. Reprezentanci ugrupowań, nie tylko prezentują swój punkt wudzenia, ale także wpływają na proces legislacyjny, kształtują opinię publiczną i wzmacniają swój wizerunek oraz polityczny kapitał. Ich udział w debacie sejmowej pozwala na wyrażanie stanowisk partii wobec aktualnych kwestii politycznych, mobilizowanie własnych członków, a także oddziaływanie na postrzeganie partii przez społeczeństwo i przeciwników politycznych, a w rezultacie na pozyskiwanie zwolenników – zarówno z tych niezdecydowanych jak i tych, którzy do tej pory reprezentowali inne poglądy.

Analiza aktywności przywódców obejmuje zarówno liczbę wystąpień, jak i ich treść, co daje wgląd w główne tematy i strategie stosowane przez liderów dla osiągania celów politycznych. Wystąpienia w Sejmie są często wykorzystywane do krytyki przeciwników politycznych czy do prezentacji sukcesów i przyszłych planów zgodnych z założeniami programowymi danej partii. Dodatkowo, sytuacja polityczna oraz zmienne role partii rządzących i opozycyjnych wpływają na język oraz retorykę liderów. Partie opozycyjne z reguły krytykują działania rządu, podczas gdy liderzy partii rządzących często bronią przyjętych decyzji i stawiają na ich legitymizację. Warto nadmienić, że aktywność ta nie ogranicza się jedynie do reagowania na bieżące wydarzenia, lecz także służy budowie tożsamości partyjnej i mobilizacji elektoratu. Co więcej, parlamentarne wystąpienia liderów nie tylko odzwierciedlają obecną politykę, ale również wskazują na potencjalne kierunki rozwoju partii w przyszłości. **W efekcie, aktywność przywódców w debacie sejmowej jest przestrzenią, gdzie konfrontowane są różne wizje polityczne, a ich wystąpienia mają realny wpływ na kształtowanie decyzji politycznych w Polsce.**

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska dotyczy zagadnień istotnych, zarówno z punktu widzenia systemów politycznych (roli przywódców i partii politycznych w kształtowaniu polityk państwowych, ale także kwestii parlamentaryzmu), ale także z punktu widzenia praktyki politycznej związanej z funkcjonowaniem współczesnych instytucji demokratycznych – w tym przypadku Sejmu jako forum wyrażania poglądów i idei politycznych, a tym samym wpływu na kształtowanie debaty publicznej.

Cel i zakres badań

Badania przeprowadzone w ramach tej rozprawy zostały niezwykle trafnie ukierunkowane na analizę aktywności liderów partyjnych w debacie parlamentarnej Sejmu RP na przełomie kadencji – od IV do IX. Autor podjął się ambitnego i obszernego zadania, badając aż 3244 wystąpienia przywódców czołowych polskich partii politycznych, z perspektywy ilościowej i jakościowej. Wyraźnie wskazany cel badań i rozbudowany ich zakres pozwala na kompleksowe zgłębienie tematu, umożliwiając dogłębną analizę i porównanie wystąpień liderów partyjnych w różnych kadencjach. W konsekwencji możliwe jest określenie roli aktywności przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej w polskim Sejmie.

Klarownie uzasadnione jest skoncentrowanie badań na wystąpieniach podczas obrad plenarnych, gdyż to właśnie ta forma ekspresji parlamentarzystów wpływa na podejmowanie najważniejszych decyzji politycznych, a liderzy najchętniej angażują się właśnie w tego rodzaju dyskusje. Dodatkowym walorem jest dostępność tych wypowiedzi dla społeczeństwa oraz ich formalne zakotwiczenie, co zwiększa ich znaczenie jako źródła badawczego. Przyjęte przez doktoranta ograniczenie analizy do Sejmu RP uznać należy za wysoce zasadne - również ze względu na pozycję ustrojową Sejmu w systemie parlamentarno-gabinetowym Polski. To

przede wszystkim w Sejmie, będącym miejscem dynamicznej debaty i intensywnej kontroli rządu, dochodzi do podejmowania najważniejszych decyzji politycznych, co czyni analizę tej przestrzeni szczególnie wartościową dla badania dyskursu politycznego. Taka konstrukcja badawcza zapewnia bogaty materiał analityczny, który dostarcza wnikliwego wglądu w relacje polityczne, przywództwo partyjne oraz kształtowanie polityki państwowej.

W niniejszej rozprawie doktorskiej materiał badawczy stanowią dane dotyczące aktywności liderów czterech kluczowych partii politycznych w Polsce w debatach parlamentarnych. Dobór partii jest zasadny, bowiem – Prawo i Sprawiedliwość (PiS), Platforma Obywatelska (PO), Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD), jak i Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL) – uznawane są za najważniejsze ugrupowania w polskim systemie partyjnym, które w rozpatrywanym okresie były zarówno po stronie rządowej, jak i opozycyjnej. Partie te regularnie przekraczają próg wyborczy do Sejmu, przez co aktywnie uczestniczą w kreowaniu polityki państwa, mając jednocześnie istotny wpływ na system polityczny. Warto nadmienić, iż ugrupowanie te reprezentują różne orientacje polityczne: lewicową, centrową i prawicową, co czyni badanie jeszcze bardziej interesującym ze względu na uwzględnienie zróżnicowań ideologicznych w badaniu.

Mgr Jakub Klepański sformułował sześć hipotez badawczych, które ukierunkowywały prowadzone przez niego badania. Postawił także szereg pytań badawczych, których wyliczenie umieścił w każdym rozdziale. Takie rozwiązanie uważam za niekoniecznie trafne, a swoje wątpliwości i sugestie wskażę w części dotyczącej uwag metodologicznych.

Uważam, że zarówno cel, jak i zakres prowadzonych badań, są uzasadnione, a Autor konsekwentnie realizuje postawione przez siebie zadania, które prowadzą go do weryfikacji przyjętych hipotez badawczych i do odpowiedzi na sformułowane w poszczególnych rozdziałach pytania badawcze.

Struktura pracy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr. Jakuba Klepańskiego pt. ***„Aktywność przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej”*** liczy 371 stron. Dysertacja tworzy logiczną i wewnętrznie spójną całość złożoną z czterech rozdziałów: *Współczesna rola i znaczenie parlamentu* (Rozdział I); *Wystąpienia parlamentarne jako forma realizacji aktywności poselskiej* (Rozdział II); *Analiza ilościowa aktywności przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej* (Rozdział III); *Analiza jakościowa aktywności przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej* (Rozdział IV); Każdy z rozdziałów podzielony jest na kilka logicznie powiązanych ze sobą podrozdziałów. Pracę zamyka *Zakończenie*, w którym Autor w syntetyczny sposób ustosunkowuje się do problematyki badań, prezentując główne wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy oraz *Bibliografia.* Całość poprzedza *Wstęp*, w którym nakreślono tematykę badań, sformułowany hipotezy, pytania badawcze i zarysowano strukturę pracy oraz zawartość poszczególnych części pracy. Na końcu pracy Autor umieścił spisy tabel, wykresów i ilustracji, które są bardzo dobrym uzupełnieniem treści rozprawy doktorskiej.

Autor, dzieląc pracę na cztery rozdziały i wchodzące w ich skład podrozdziały, wybrał ujęcie problemowe. Struktura rozprawy została logicznie podzielona na cztery główne rozdziały, każdy z nich skupiający się na odmiennym aspekcie badawczym.

Pierwszy rozdział stanowi teoretyczne wprowadzenie do tematyki dysertacji. Omówiono w nim szczegółowo współczesne rozumienie roli i funkcji parlamentu, ze szczególnym uwzględnieniem polskiego systemu politycznego. Celem rozdziału – jak zaznacza Autor – jest określenie, w jaki sposób parlament kształtuje i instytucjonalizuje dyskurs polityczny, co stanowi solidną podstawę do dalszych analiz, zwłaszcza w kontekście debat parlamentarnych. Autor wskazał ponadto, że na kanwie rozważań prowadzonych w rozdziale I – możliwa będzie weryfikacja hipotezy o kluczowej roli parlamentu w zinstytucjonalizowaniu dyskursu partyjnego.

Rozdział II, zatytułowany „Wystąpienia parlamentarne jako forma realizacji aktywności poselskiej," wnosi cenny wkład w zrozumienie roli debaty parlamentarnej w procesie legislacyjnym oraz funkcji wystąpień poselskich. Badania prowadzone w ramach tego rozdziału są ukierunkowane na ocenę, w jakim stopniu wystąpienia parlamentarne przywódców partii politycznych odzwierciedlają ich aktywność w debacie parlamentarnej. Takie podejście jest szczególnie wartościowe, gdyż pozwala na uchwycenie znaczenia i charakteru tych wystąpień w szerszym kontekście aktywności poselskiej. Rezultaty analiz umożliwiają lepsze zrozumienie funkcji wystąpień parlamentarnych oraz ich wpływu na proces legislacyjny i kształtowanie się politycznego dyskursu w Polsce.

Rozdział III ma charakter teoretyczno-empiryczny i poświęcono go ilościowej analizie aktywności przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej. Autor rozwinął teoretyczne założenia analizy ilościowej, wskazując na wieloaspektowy charakter wystąpień poselskich – nie tylko jako instrumentu komunikacji z wyborcami, lecz także jako środka kreowania wewnętrznego kapitału politycznego i budowania pozycji w obrębie własnych partii oraz całego parlamentu. Wartość dodana tego rozdziału tkwi w umiejętnym łączeniu podejścia ilościowego z refleksją teoretyczną, co skutkuje lepszym zrozumieniem roli przywódców partyjnych w dyskursie sejmowym. Autor szczegółowo opisuje metodologię analizy aktywności posłów, co pozwala na dokładne prześledzenie procesów decyzyjnych w kontekście parlamentarnym oraz jest pomocne w weryfikacji hipotez dotyczących różnic w aktywności przywódców partyjnych w zależności od ich funkcji i stażu na stanowisku lidera. Analiza i porównanie uzyskanych danych pozwoliło na wyciągnięcie wniosków o dynamice aktywności polityków na przestrzeni kadencji.

Ostatni, czwarty rozdział, obejmuje badania jakościowe, w których odniesiono się do treści i retoryki wystąpień parlamentarnych przywódców, dzięki czemu możliwe było zrozumienie ich stanowisk, a także dostrzeżenie ewolucji podejmowanych tematów politycznych w badanym okresie. Takie podejście pozwoliło uzyskać wielowymiarowy charakter prezentowanych w dysertacji badań, co stanowi ważny i wartościowy wkład w rozwój wiedzy na temat znaczenia instytucji wystąpień parlamentarnych w kształtowaniu polityki i dialogu publicznego w Polsce.

Warto docenić fakt, że Autor, poza zarysowaniem kluczowych kontekstów podjętej tematyki, zdecydował się na przeprowadzenie rozległych badań własnych. Pan mgr Jakub Klepański świadomie podjął się badań w obszarze, który dotychczas był rzadko analizowany na gruncie polskim. Wybór tego tematu przez Doktoranta zasługuje więc na uznanie i bez wątpienia stwierdzić należy, że praca wypełnia lukę badawczą w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Biorąc jednak pod uwagę strukturę i zawartość rozprawy, chciałabym zwrócić uwagę na kilka istotnych – w moim przekonaniu – kwestii.

Praca doktorska składa się – jak już wspomniałam – z czterech rozdziałów, *Wstępu*, *Zakończenia* oraz *Bibliografii*. W pracy zawarto także spis tabel, wykresów oraz ilustracji. Oprócz tego na początku zamieszono streszczenia w jęz. polskim i angielskim. Taki układ pracy jest dobrze dostosowany do realizacji założonych przez Doktoranta celów badawczych. Mam jednak pewną „techniczną" sugestię odnośnie do przyjętej struktury pracy.

Uważam, że w pierwszym rozdziale powinien być wyodrębniony podrozdział dotyczący roli posłów (ze szczególnym uwzględnieniem ich zadań i obowiązków). Autor wprawdzie pisze o tym w podrozdziale 4, natomiast uważam, że z punktu widzenia tytułu doktoratu – warto byłoby rozważyć właśnie osobny podrozdział na ten temat.

Poza tym mam drobną uwagę do konstrukcji poszczególnych rozdziałów. Uważam, że w każdym z nich powinno znaleźć się krótkie wprowadzenie do poruszanej problematyki – zarysowanie celu rozdziału i jego struktura. Na końcu zaś każdego z rozdziałów – powinno znaleźć się podsumowanie, w którym Autor ustosunkowuje się do założonego celu, formułuje najważniejsze wnioski i udziela zwięzłych odpowiedzi na pytania badacze. Autor zamieścił te treści w swojej pracy – jednak są one częścią poszczególnych podrozdziałów. Warto byłoby je umieścić tuż po tytule rozdziału (a przed podrozdziałem), a także wyodrębnić ostatnią część każdego rozdziału – „podsumowanie".

Uwagi metodologiczne

Kwestie metodologiczne zostały przedstawione i wyjaśnione na początku dysertacji. *Wstęp* oraz część Rozdziałów I i II dysertacji zostały poświęcone również analizie dotychczasowego stanu badań nad rozważanymi zagadnieniami. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż do kwestii metodologicznych i definicyjnych Doktorant powraca wielokrotnie w wielu miejscach dysertacji, co świadczy o tym, że ma świadomość celu swojej pracy i konsekwentnie trzyma się obranego kierunku rozważań.

Jeśli chodzi o warsztat metodologiczny, to uważam, iż Pan magister dobrał go prawidłowo – w taki sposób, by był mu pomocny w całym procesie badawczym i by właściwie dokonać analizy jakościowej i ilościowej. Świadczy to o dobrym przygotowaniu warsztatowym Doktoranta.

W swojej rozprawie doktorskiej Pan mgr Jakub Klepański sformułował hipotezy badawcze, postawił pytania badawcze, a oprócz tego bardzo wyraźnie wskazał zastosowane przez siebie metody badawcze. Co ważne, Autor dobrze uzasadnił potrzebę zastosowania wybranych przez siebie metod, a za szczególnie trafne uważam techniki dobrane w części analitycznej rozprawy. Dokonana w rozdziale piątym analiza oparta na wynikach badań

Doktoranta świadczy o świetnym przygotowaniu Pana magistra do prowadzanych badań. Co istotne, jest to umiejętność dość rzadka wśród badaczy reprezentujących nauki o polityce i administracji.

Do tej warstwy doktoratu mam jednak trzy wątpliwości/sugestie.

1. Sformułowanie hipotez badawczych

> H1: *Współczesna rola i znaczenie parlamentu są kluczowe dla zinstytucjonalizowania dyskursu przywódców partyjnych*.

Jest to dość ogólna hipoteza, co może sprawiać trudności w jej operacjonalizacji. Może warto sprecyzować, jakie aspekty instytucjonalizacji dyskursu są badane, np. czy chodzi o formalne wystąpienia, regulacje czy mechanizmy wpływu.

> H2: *Wystąpienia parlamentarne są istotną formą aktywności poselskiej, dzięki której przywódcy partyjni mają możliwość wyrażania swoich stanowisk i deklaracji w trakcie procesu legislacyjnego*.

Hipoteza jest dobrze sformułowana i klarowna, ale podobnie – dość ogólna. Można rozważyć dodanie precyzji dotyczącej wpływu takich wystąpień na proces legislacyjny, co mogłoby nadać hipotezie większej głębokości analitycznej.

> H4: *Przywódcy partyjni są aktywniejsi w debacie parlamentarnej w Sejmie po objęciu funkcji lidera swojego środowiska politycznego*.

Warto w tym przypadku doprecyzować, co oznacza „aktywność" – czy chodzi o liczbę wystąpień, czas przemówień, ich tematykę.

Moje sugestie poddaję Autorowi pod rozwagę. Uważam, że warto byłoby poprawić hipotezy w przypadku publikacji rozprawy doktorskiej, do czego zachęcam.

2. Pytania badawcze (ich rola i miejsce)

Pytania badawcze służą przede wszystkim jako narzędzie operacjonalizacji hipotez. Po sformułowaniu hipotezy, warto więc rozważyć, jakie pytania pozwolą na jej weryfikację. Hipoteza jest ogólnym założeniem, natomiast pytania badawcze wprowadzają konkretne aspekty, które można zmierzyć, przeanalizować czy poddać obserwacji. Dzięki temu badanie staje się bardziej strukturalne, a proces weryfikacji założeń – bardziej przejrzysty.

Dla każdej z hipotez można stworzyć pytania, które będą służyć jako wytyczne do zbierania danych i ich interpretacji. Na przykład: do hipotezy 1 można sformułować kilka pytań badawczych: Jakie są formalne i nieformalne mechanizmy umożliwiające przywódcom partyjnym zabieranie głosu w parlamencie? Czy istnieją różnice w zakresie instytucjonalnych możliwości wyrażania stanowiska w zależności od funkcji pełnionej przez partię w parlamencie (np. rządząca/opozycyjna)? Jakie formy wystąpień w parlamencie wpływają na percepcję przywództwa partyjnego?

Takie pytania pozwoliłyby lepiej zrozumieć i zmierzyć różne aspekty hipotezy, czyniąc badanie bardziej szczegółowym i prowadząc do bardziej wyczerpującej analizy.

Podsumowując, wprowadzenie pytań badawczych po hipotezach tworzy pomost między teorią a praktyką badawczą, umożliwiając skuteczniejszą weryfikację założeń oraz większą przejrzystość całego procesu badawczego.

3. Narzędzia badawcze:

Pan mgr Klepański we Wstępie pisze: „*Narzędziami badawczymi, wykorzystanymi do przeprowadzenia niniejszych badań to: pakiet Microsoft Office (pakiet programów biurowych, niezbędnych do gromadzenia, raportowania, przetwarzania i opisywania zgromadzonych danych), RStudio (program statystyczny, umożliwiający kodowanie, przetwarzanie, porównywanie i skalowanie zgromadzonych danych; znacząco usprawnia realizację procesu analizy danych)*".

Uważam, że *Microsoft Office* i *RStudio* to raczej narzędzia analityczne lub oprogramowanie wspomagające proces badawczy, a nie bezpośrednie narzędzia badawcze. W kontekście metodologii badań „narzędziami badawczymi" określa się instrumenty służące do bezpośredniego zbierania danych, np. kwestionariusze, wywiady, ankiety czy techniki obserwacji (*Microsoft Office* – to oprogramowanie biurowe, które wspomaga organizację pracy, dokumentację i raportowanie wyników, ale nie jest narzędziem służącym bezpośrednio do zbierania danych badawczych, z kolei *RStudio* – to narzędzie analityczne, które pomaga w obróbce i analizie danych, jednak nie zbiera danych bezpośrednio. Ułatwia kodowanie, przetwarzanie i analizę statystyczną zebranych wcześniej informacji, ale nie jest samodzielnym narzędziem badawczym).

Podsumowując, uważam, wymienione przez Autora *Microsoft Office i RStudio* wspierają pracę badawczą, ale nie są klasycznymi narzędziami badawczymi, służącymi do bezpośredniego gromadzenia danych.

Mimo moich powyższych uwag, że uważam więc, iż Pan magister trafnie dobrał warsztat metodologiczny, który był mu pomocny w procesie badawczym. W moim przekonaniu we *Wstępie* Autor powinien uwypuklić, iż dysertacja ma charakter interdyscyplinarny, łączący badania nie tylko z zakresu nauk o polityce i administracji, ale także z nauk prawnych, nauk o mediach itd. (co czyni dopiero na stronach 127-128). Ta uwaga powinna być podniesiona przy charakterystyce wykorzystanych w pracy metod badawczych. Zaznaczyć pragnę, iż wskazane przez mnie mankamenty nie wpływają w istotny sposób na całość rozważań prowadzanych w rozprawie, którą oceniam bardzo pozytywnie.

Uwagi merytoryczne

Do realizacji przedstawionych powyżej celów dostosowano strukturę rozprawy. Realizacji badań dobrze służy, logicznie, przejrzyście i konsekwentnie skonstruowany plan pracy (choć jak zaznaczyłam powyżej – mam pewne drobne uwagi). Struktura pracy wyraźnie określa koncepcję badań. Wskazuje na umiejętności samodzielnego stawiania problemu i konsekwentnego jego rozwiązywania.

Na pochwałę zasługuje rzetelne przeprowadzenie badań przy jednoczesnym ich bardzo szerokim zakresie. Dokonano przeglądu różnorodnej literatury przedmiotu – zarówno polskiej,

jak i zagranicznej. Doktorant wykazał się dużą znajomością badanych zagadnień i umiejętnościami analitycznymi. Potrafi stawiać pytania i definiować problemy, dobierać argumenty, przeprowadzać analizę i formułować wnioski.

W dysertacji Pana Jakuba Klepańskiego wyróżniam dwie warstwy rozważań: teoretyczną i analityczną. Rozważania zawarte w pierwszym i drugim rozdziale stanowią podłoże teoretyczne dla analiz przeprowadzanych w dalszej części pracy. Kolejne części dysertacji stanowią część empiryczną, w których Autor prezentuje wyniki swoich niezwykle ciekawych badań.

Wśród uwag dotyczących rozprawy – oprócz wspomnianych powyżej – zwróciłabym uwagę na kilka elementów:

- czytając rozprawę wydaje się (o czym już wspominałam), że brakuje rozdziału dotyczącego roli posłów (w rozdziale I). W ten sposób Autor wzbogaciłby warstwę teoretyczną recenzowanej rozprawy doktorskiej;

- niezwykle cennymi i wiele wnoszącymi do rozwoju badań w obszarze parlamentaryzmu są rozdziały III i IV dysertacji, prezentujące wyniki badań własnych. Doktorant wykazał się tu nie tylko znajomością istotnych uwarunkowań funkcjonowania liderów i ich aktywności w Sejmie RP, ale także interpretacją wyników swoich badań i znajomością badanych zagadnień;

Rozważania Pana mgr. Klepańskiego prowadzone są na odpowiedniej bazie źródłowej. Autor odwołuje się do licznych opracowań i artykułów naukowych. Posiłkuje się także aktami prawnymi, czy materiałami z Internetu. Co do tej części rozprawy – nie mam większych uwag.

Mimo wskazanych powyżej wątpliwości i sugestii, uważam, że Doktorant wykazał się w pracy doktorskiej nie tylko znajomością i badanych przez siebie zagadnień, uwarunkowań i praktyki ich działania, ale także umiejętnością interpretacji wyników prowadzonych przez siebie badań. Na pochwałę zasługuje rzetelne i wnikliwe przeprowadzenie analiz przy jednoczesnym ich szerokim zakresie.

Zaznaczyć pragnę, iż wskazane przez mnie mankamenty nie wpływają w istotny sposób na całość rozważań prowadzonych w rozprawie, którą oceniam pozytywnie. Większych zastrzeżeń nie budzi strona językowa rozprawy. Praca napisana jest poprawnym językiem polskim.

Konkluzja

Oceniając rozprawę doktorską mgr. Jakuba Klepańskiego stwierdzam, że cel zasadniczy pracy został zrealizowany. Autor rzetelnie i profesjonalnie przedstawił wielowątkową analizę aktywności przywódców partyjnych w debacie parlamentarnej w Sejmie RP. Poprawna struktura rozprawy a także umiejętne zastosowanie warsztatu badawczego pozwoliły osiągnąć zamierzone cele i rozwiązać wskazany we *Wstępie* problem badawczy.

Przedstawione powyżej, również krytyczne, uwagi w niczym nie obniżają wartości naukowej, poznawczej i praktycznej rozprawy doktorskiej magistra Jakuba Klepańskiego i stanowią jedynie sugestie i prezentację odmiennych od Doktoranta poglądów.

Uważam, że praca napisana została na wysokim poziomie i w moim przekonaniu zasługuje na wyróżnienie (o co wnioskuję) ze względu na zrealizowanie niezwykle ambitnego i pracochłonnego zadania badawczego, które stanowi cenny wkład w rozwój badań w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Oceniona powyżej dysertacja stanowi samodzielne opracowanie, będąc jednocześnie rozwiązaniem ważnego zadania badawczego i dlatego w pełni odpowiada wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim. Wnioskuję zatem o dopuszczenie Pana magistra Jakuba Klepańskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Magdalena Musiał-Karg

Poznań, 11 listopada 2024 r.